

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти організації та ведення обліку дебіторської заборгованості суб'єктами малого підприємництва. Визначено особливості обліку дебіторської заборгованості на підприємствах малого підприємництва.

Аннотация. Исследованы теоретические, методические и практические аспекты организации и ведения учета дебиторской задолженности субъектами малого предпринимательства. Определены особенности учета дебиторской задолженности на предприятиях малого предпринимательства.

Annotation. The theoretical, methodological and practical aspects of organizing and keeping the records of the accounts receivable by the small businesses are investigated. The specific features of the accounts receivable management at the small enterprises are defined.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, суб'єкт малого підприємництва, спрощений План рахунків, резерв сумнівних боргів, векселі отримані, підзвітні кошти, безнадійна дебіторська заборгованість, облікові реєстри.

Одним із найбільш складних питань вітчизняних малих підприємств є дебіторська заборгованість та проблеми неплатежів, пов'язаних з її існуванням. Більшість підприємств практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю дебіторської заборгованості, адже це відволікає кошти з обороту. У таких умовах особливо зростає роль правильної організації бухгалтерського обліку, а також ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів.

Особливості обліку дебіторської заборгованості на малих підприємствах всебічно висвітлено в працях: Атамаса П. Й., Сурніної К. С., Герасима П. М., Сук Л. К. та ін. Проте важливі питання щодо методології та організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості суб'єктами малого підприємництва залишаються відкритими й потребують подальшого розгляду.

Мета дослідження – вивчення теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості на малих підприємствах та визначення його особливостей.

Завдання дослідження – на основі вивчення організації обліку дебіторської заборгованості на малих підприємствах визначити його особливості.

Об'єкт дослідження – дебіторська заборгованість суб'єктів малого підприємництва.

Предметом дослідження є основні теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості на малих підприємствах.

У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим у нього виникає дебіторська заборгованість.

У підприємницькій діяльності некерована дебіторська заборгованість є однією з причин кризового стану. Одним із напрямів управління дебіторською заборгованістю, що сприятиме її зменшенню, має стати посилення контролю за нею через створення на кожному підприємстві спеціальних підрозділів. На малих підприємствах це зазвичай особа, на яку покладені такі обов'язки [1].

Згідно із П(С)БО-10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на відповідну дату [2].

Однією з особливостей організації обліку дебіторської заборгованості суб'єктами малого підприємництва є можливість застосовувати для обліку господарських операцій спрощений План рахунків [3].

Спрощеним Планом рахунків для обліку і узагальнення інформації про розрахунки з покупцями і замовниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами, з використанням короткострокових отриманих векселів, а також інформації про створення і використання резерву сумнівних боргів передбачений один рахунок 37 "Розрахунки з різними дебіторами". За дебетом рахунку 37 (окрім резерву сумнівних боргів) відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення або списання.

З метою деталізації обліково-економічної інформації для узагальнення інформації про розрахунки з дебіторами підприємство на власний вибір може відкрити наступні субрахунки: "Розрахунки з покупцями і замовниками", "Розрахунки з підзвітними особами", "Короткострокові векселі отримані", "Резерв сумнівних боргів" [4].

У процесі відображення в обліку розрахунків з покупцями і замовниками за дебетом рахунку 37 відображається купівельна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, інших активів,

що надійшла на банківські рахунки підприємства, в касу та інші види розрахунків (наприклад, векселями) за відвантажені товари, продукцію (виконані роботи, надані послуги).

У процесі відображення в обліку розрахунків з підзвітними особами за дебетом рахунку 37 відображається видача грошових коштів під звіт і погашення заборгованості підприємства перед підзвітною особою, а за кредитом – списання витрат на відрядження, оприбуткованих куплених підзвітною особою матеріальних цінностей (робіт, послуг), суми податкового кредиту з ПДВ у складі куплених матеріальних цінностей (робіт, послуг), а також повернення невикористаних підзвітних грошових коштів підприємству.

На рахунку 37 відображається також нарахування і використання (корегування) резерву сумнівних боргів. За кредитом даного рахунку відображається створення резерву на дату балансу, а за дебетом – списання за рахунок створеного резерву визнаної безнадійної поточної дебіторської заборгованості або зменшення надмірно нарахованого резерву.

Сальдо на рахунку 37 може бути як дебетовим, так і кредитовим. Дебетове сальдо вказує на залишки одержаних під звіт авансів, з яких ще не надано звіти, тобто заборгованість підзвітних осіб перед підприємством. Кредитове сальдо відображає величину за авансовим звітом, тобто заборгованість підприємства підзвітній особі [4].

Особливими в обліку дебіторської заборгованості малих підприємств є також облікові регістри, що використовуються під час ведення обліку. Облік розрахунків з дебіторами ведеться у Відомості 3-м, у розділі I.

Записи у відомості групуються за зазначеними рахунками шляхом вписування перед початком записів у графі 3 коду і назви відповідного рахунку бухгалтерського обліку. Для заповнення граф 7 "Усього за дебетом (кореспондуючий рахунок)" і 8 "Усього за дебетом (сума)" використовуються дані Відомості 3-м.

Записи здійснюються протягом місяця на підставі первинних документів. Якщо первинні документи використані для записів в інших регістрах і додані до них (наприклад, документи з погашення дебіторської заборгованості для ведення записів у Відомості 1-м), відповідні суми господарських операцій заносяться до Відомості 3-м за даними цих регістрів.

У процесі відображення розрахунків з дебіторами у відомості відводиться необхідна кількість рядків для впорядкованих записів за кожним із них з продовженням записів на вкладних аркушах. Сальдо на кінець місяця визначається за кожним дебітором розгорнуто і переноситься у графу 5 "Сальдо на початок місяця (дебет)" (з графі 21 "Сальдо на кінець місяця (дебет)") розділу I Відомості 3-м на наступний місяць [1].

Отже, успішне функціонування будь-якого підприємства, в тому числі й малого, забезпечення рентабельної діяльності в умовах ринкових взаємовідносин з дебіторами вимагає організації в них чіткої системи бухгалтерського обліку з урахуванням його особливостей організації на підприємствах малого підприємництва. Це, у свою чергу, підвищує вимоги до якості інформаційного середовища діяльності малого підприємництва, передумовою якого є вдосконалення методики формування та обробки облікової інформації.

Напрями подальших досліджень полягають у поліпшенні та вдосконаленні бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на малих підприємствах з урахуванням усіх його особливостей.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Дробязко С. І. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу : навч. посіб. / С. І. Дробязко, Т. М. Козир, С. Б. Холод ; за заг. ред. П. Й. Атамаса. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 416 с. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість". Затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99. 3. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України № 186 від 19.04.2001. 4. Михайлов М. Г. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу : навч. посібн. / М. Г. Михайлов, Л. І. Полятикіна, О. П. Славкова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с. 5. Малярєвський Ю. Д. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва : конспект лекцій / Ю. Д. Малярєвський, Ю. С. Горайнова. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 167 с.